

ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ У СІМ'Ї НА СОЦІАЛЬНУ АДАПТАЦІЮ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Гаврилюк Аліна

Зважаючи на визначальну роль сімейного середовища в соціальній адаптації старшокласника, сімейні конфлікти постають важливим дестабілізуючим чинником, що впливає на емоційну сферу, поведінкові реакції, формування особистості та самооцінки, а також розвиток соціальних навичок і комунікації. Зокрема, вони можуть спричиняти підвищену тривожність, емоційну нестабільність, імпульсивність, замкнутість, зниження самооцінки та ускладнення у встановленні міжособистісних взаємин, що негативно позначається на інтеграції старшокласника в соціальне й освітнє середовище [1–8].

Метою тези є вивчення впливу конфліктів у сім'ї на соціальну адаптацію старшокласників.

Соціальна адаптація старшокласника є комплексним процесом, що охоплює різні аспекти особистісного розвитку. За сучасними дослідженнями, вона включає розвиток комунікативних навичок, емоційної саморегуляції, здатності до соціальної інтеграції та формування адекватної самооцінки. Основні елементи соціальної адаптації старшокласника наведено на рис.1.

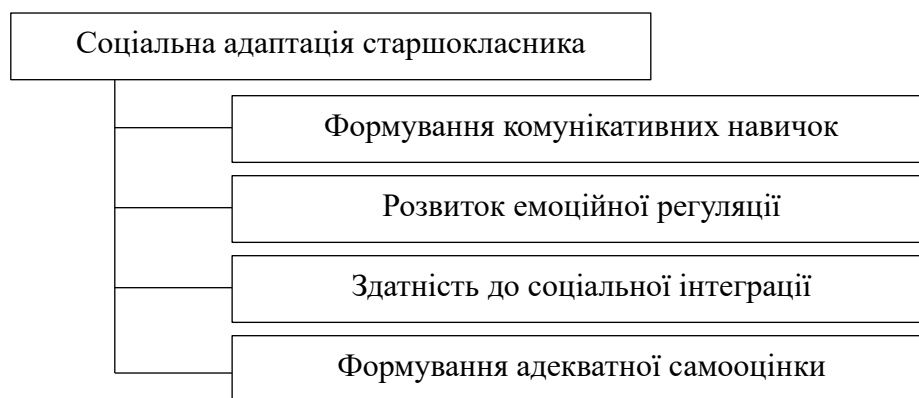

Рис.1. Складові соціальної адаптації старшокласника

Джерело: [6]

Порушення соціальної адаптації старшокласника часто пов'язане з несприятливими умовами сімейного виховання, зокрема конфліктними взаєминами,

які супроводжуються напруженням, негативними емоціями та порушенням комунікації [2]. Сучасні дослідження підкреслюють, що:

- конфлікти можуть бути як відкритими (сварки, агресія), так і латентними (ігнорування, емоційне відчуження);
- тривалі конфлікти створюють хронічну психоемоційну напругу;
- старшокласники є особливо чутливими до сімейного емоційного клімату [3].

Саме тому, з огляду на те, що соціальна адаптація старшокласника значною мірою детермінується якістю сімейного середовища, сімейні конфлікти доцільно розглядати як вагомий дестабілізуючий чинник, що чинить системний вплив на різні аспекти особистісного розвитку. До найбільш суттєвих із них належать такі:

1. Емоційна сфера. Напружені сімейні взаємини та тривалі внутрішньосімейні труднощі можуть зумовлювати підвищення рівня тривожності, емоційну нестабільність, зниження настрою, невпевненість у собі, а в окремих випадках – емоційне виснаження. Тривалий конфліктний вплив негативно позначається на психологічному благополуччі старшокласника, посилюючи внутрішню напруженість і тривожність [1].

2. Поведінкова сфера. В умовах складної сімейної ситуації у старшокласників можуть спостерігатися імпульсивність, дратівливість, замкнутість, зниження здатності до саморегуляції. Водночас емоційно несприятлива атмосфера в сім'ї корелює з підвищенням рівня агресивних поведінкових проявів [8].

3. Формування особистості та самооцінки. Тривале перебування в умовах сімейного конфлікту може ускладнювати становлення цілісного образу «Я», спричиняти зниження самооцінки та актуалізацію внутрішніх суперечностей. Такі умови пояснюються тим, що внутрішній психоемоційний стан старшокласника значною мірою віддзеркалює характер зовнішніх сімейних обставин [5].

4. *Соціальні навички та комунікація.* Особливості сімейних взаємин істотно впливають на формування довіри, здатності до вибудовування близьких

міжособистісних стосунків і конструктивної комунікації. За таких умов можуть закріплюватися менш адаптивні моделі соціальної поведінки, що ускладнює інтеграцію старшокласника в шкільне середовище та інші соціальні групи [4].

Негативний вплив сімейних конфліктів може проявлятися у дезадаптації, соціальній ізоляції, зниженні академічної успішності та підвищеному ризику асоціальної поведінки [7]. При тривалих конфліктах сім'я може втрачати підтримувальну функцію, ставши джерелом емоційного напруження. Водночас ступінь і характер впливу залежать від стилю виховання, наявності емоційної підтримки, розвитку емоційного інтелекту старшокласника та особливостей соціального оточення.

Таким чином, сімейні конфлікти суттєво впливають на соціальну адаптацію старшокласників, позначаючись на емоційному стані, поведінці, самооцінці та розвитку соціальних навичок. Їх вплив варіюється залежно від емоційної підтримки, стилю виховання та розвитку емоційного інтелекту. Тому мінімізація конфліктності та створення сприятливого емоційного клімату в сім'ї є ключовою умовою успішної адаптації.

Список використаних джерел

1. Ващенко І., Кондрацька Л. Вплив сімейних конфліктів на формування феномена «Емоційне вигорання» у старшокласників. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. №14. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2011-14.%p>
2. Гудзь Т. Конфлікти у сім'ї: психологічні причини, наслідки та шляхи їх подолання. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. С. 102–106. DOI: <https://surl.li/ygyfgi>
3. Гусейнова Д. Вплив сімейних конфліктів на формування старшокласників та шляхи їх усунення. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2024. №27(5). С. 137–141. DOI: <https://surl.li/scnich>
4. Саврасов М. В., Панасенко Е. А., Семенов Г. Л. Сімейний конфлікт як психологічна криза: адаптаційні стратегії особистості. *Габітус*. 2025. № 73. С. 217–221. DOI: <https://surl.cc/ycpzup>.
5. Станішевська В. Вплив внутрішньоособистісних конфліктів на формування особистості у підлітковому віці. *Психологічний журнал*. 2024. №12. С. 70–78. DOI: <https://surl.li/xpvwmo>
6. Точило О. М., Книш А. Є. Інформаційний вплив на соціальну адаптацію старшокласників, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health* : тези доп. 32-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2024, [22-25 травня 2024 р.]. Харків : НТУ «ХПІ», 2024. С. 1159. URL: <https://surl.li/jiuzhs>
7. Туз Л. Г., Кузьменко Т. М. Психологічні причини виникнення конфліктів у взаєминах батьків та дітей-старшокласників. *Габітус*. 2025. Т. 1. № 72. С. 171–175. DOI: <https://surl.lt/daixsw>
8. Шкіряк-Нижник З. А., Горбань Н. Є., Слободченко Л. М., Лапікура О. В., Слепакурова І. В. Вплив стресових ситуацій у сім'ї на формування поведінки підлітка. *Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології*. 2021. №2. С. 21–29. DOI: <https://surl.li/ispkja>